

Suriye Devriminin Bölgesel ve Küresel Jeopolitiğe Etkileri

The Effects of the Syrian Revolution on Regional and Global Geopolitics

Çalışma Başvuru Tarihi: 10.10.2025

Çalışma Kabul Tarihi: 31.12.2025

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Hüsamettin İNAÇ*

Mohamad İsmail **

Anahtar Kelimeler:

Suriye Devrimi, Yeni Suriye Devleti, İsrail yayılmacılığı, ulus-inşa stratejileri, PKK.

ÖZET

Amerika'nın hegemon güç olma iddiasını kaybetmekte olduğu, Ortadoğu'da İsrail saldırganlığının arttığı ve başta Birleşmiş Milletler olmak üzere İkinci Dünya savaşının akabinde kurulan sisteme ait kurumların işlevini yitirmeye yüz tutması yeni bir dünya düzeni arayışını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda Ortadoğu'nun yeni ittifaklar ve güç odakları üzerinden yeniden dizaynı kaçınılmaz görünmektedir. Bu dizaynın en önemli yansıması Suriye'dir. Zira Suriye, etnik, dini ve mezhepsel çeşitliliğiyle mikro bir Ortadoğu mesabesinde. En uzun sınıra sahip komşu ülke olması ve kuzeydoğusunda konuşlanan terör örgütünü kontrol edemeyişinden dolayı Suriye'nin yeniden inşası, Türkiye'nin milli güvenlik meselesi haline gelmiştir. Bu bakımdan Suriye'nin üniter bir ulus-devlet olarak istikrarlı bir karaktere sahip olması Türkiye'yi en az Suriyeliler kadar ilgilendirmektedir. Ne var ki İsrail tam tersine federal, bünyesinde özerk devletçikler barındırarak, parçalanmış ve zayıf bir Suriye istemektedir. Bu bağlamda İsrail ile Türkiye arasında İsrail üzerinden sıcak bir çatışma ihtimali gün geçtikçe artmaktadır. Aralık devrimiyle kurulan yeni Suriye devleti her ne kadar Türkiye'ye müzahir bir kimlik tarafından yönetilse de bu yeni devlet henüz kurum ve kuruluşlarıyla kâmil manada tesis edilememiştir. Bu makale, Suriye Devriminin bölgesel ve jeopolitik boyutlarını ele alarak devrim sonrası Suriye'nin sosyopolitik karakterini irdelemektedir.

Keywords:

Syrian Revolution, New Syrian State, Israeli Expansionism, Nation-Building Strategies, PKK.

ABSTRACT

As the United States loses its claim to hegemonic power, Israeli aggression in the Middle East intensifies, and institutions established in the aftermath of World War II — chiefly the United Nations — increasingly lose their functionality, the search for a new world order has become inevitable. In this context, the Middle East appears destined for redesign through new alliances and emerging power centers. The most striking manifestation of this redesign is Syria, which, with its ethnic, religious, and sectarian diversity, represents a microcosm of the broader Middle East. Given its shared border with Turkey and the inability to control terrorist groups positioned in its northeast, the reconstruction of Syria has become a matter of national security for Turkey. Therefore, ensuring that Syria reemerges as a stable, unitary nation-state is as vital for Turkey as it is for Syrians themselves. However, Israel, conversely, prefers a fragmented and weak Syria — a federation of autonomous mini-states that would serve its expansionist agenda. Consequently, the potential for direct confrontation between Turkey and Israel over the Syrian issue is steadily increasing. Although the new Syrian state, established after the “Arab Revolution,” is led by a government sympathetic to Turkey, it has not yet fully institutionalized its administrative and political structures. This paper examines the regional and geopolitical dimensions of the Syrian Revolution and explores the sociopolitical character of post-revolution Syria.

* Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, husamettin.inac@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0002-6922-2010

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mohamad.ismail0@ogr.dpu.edu.tr, ORCID: 0009-0007-2714-8418

1. GİRİŞ: SURİYE DEVRİMİNİ HAZIRLAYAN SAİKLAR

27 Kasım 2024 Ortadoğu tarihi açısından aynen 7 Ekim 2023 tarihi gibi dönüm noktası teşkil edecek gelişmelere gebe bir zaman dilimidir. 1963’de Suriye’ye bela olan Baas rejimi ve 1970’de darbeyle iktidara gelen Esed Hanedanı, 27 Kasım- 8 Aralık tarihleri arasında cereyan eden operasyonla, yani on iki günde, tuzla buz olmuştur. Böylelikle Suriye’de yeni bir sayfa açılmıştır.

Heyet-i Tahrirüş- Şam’ın (HTŞ) İdlib’ten başlayan sürpriz harekâtının başlamasından bir gün önce Gazze kasabı Netanyahu’dan, “Gazze’yi dümdüz ettik, Hizbullah’ı yendik. Sıra şimdi Esed’e geldi” açıklaması gelmişti (İnaç & Kına, 2025, s. 25). Malum olduğu üzere harekât, Hizbullah’ın Güney Lübnan’da hezimete uğramasının akabinde gerçekleşti.

Buradan hareketle, 2014 yılında dönemin ABD Başkanı Obama ile anlaşarak İsrail’le koordinasyon halinde, halkı Müslüman olan devletleri parçalamak ve mümkünse ortadan kaldırmak için mücadele eden İran’ın bir şer ekseni olarak ne denli önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak en başta Hizbullah olmak üzere İranlı Şii milislerin çekilmesiyle felaha eren ve selamet yüzü görmeye başlayan Suriye’de bir milyon insanın katledilmesinden ve gene milyonlarcasının göçe zorlanmasından sorumlu olan baş aktör, molla rejimidir.

2015 yılında Suudi Arabistan’ın akıl vermesiyle Rusya ve İran gibi iki korkunç ve şaibeli rejimi ülkesine davet ederek katliam yaptıran Beşar Esed, Rusya’nın hava gücü ve İran Şii kara gücünün desteğini alamayınca Halep’ten Şam’a Fırat’ın batısında yer alan tüm topraklarını kaybetmiştir (Budak, 2019, s. 115). Daha doğru bir ifadeyle Suriyeliler, Rusya ve İran devre dışı kalınca nihayet topraklarını özgürleştirebilmişlerdir.

Rusya’nın gelişmelere müdahil olamamasının başlıca iki sebebi vardır. Birincisi, Ukrayna Savaşında her ne kadar Dinyeper Nehri’nin doğusunda kalan topraklarla Kırım’ı elinde tutmayı başarsa da Rusya’nın yıpranmış ve yorulmuş olmasıdır. Öyle ki Kursk’taki Ukrayna varlığını durdurmak için Kuzey Kore askerine ihtiyaç duymaktadır. İkinci saik ise, “ver Esed’i al Zelensky’yi” diye ifade edebileceğimiz bir pazarlık neticesinde Rusya’nın stratejik bir hesap içine girmesidir (Delanty, 2005, s. 119).

Şii hilali oluşturmak ve kendini güvenlik içine almak için çevresini Şii vekil güçleriyle cehenneme çevirme stratejisi güden İran ise, oyunun en büyük kaybedeni olmuştur. Zira 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas’ı bir huruca teşvik etmesine rağmen Gazze’deki soykırımı engellemek adına hiçbir destek vermeyen İran, Lübnan’da tazmini imkânsız bir hezimete maruz kalmıştır (İnaç & Kına, 2024, s. 228).

ABD ise, 2018’de DAES’ten ayrılan ve Nusra Cephesini kurduktan sonra İdlib’i yöneten HTŞ lideri Ebu Muhammed El-Golani’ye alan açmayı ve kendine bir şans vermeyi tercih etmiştir (Gökçe, 2021, s. 27). ABD’yi bu kabil bir karara iten saik ise Rusya ve İran’ı zayıflatmak olmalıdır. Zira Tartus, Lazkiye ve Himeymim’de Rusya, kara, hava ve deniz üslerine sahiptir ve böylelikle Doğu Akdeniz’de söz sahibi haşine gelmektedir. Bu kararlar Ukrayna Savaşı’nın bir izdüşümü Suriye’ye yansıtılmış olmaktadır.

2. SURİYE DEVRİMİNİN KAZANAN VE KAYBEDENLERİ

On iki günlük gelişmelerden en büyük rahatsızlığı yaşayan ülkelerin başında İsrail gelmektedir. Zira halkının desteğini alamayan ve meşruiyeti sorgulanan bir diktatör olarak Esed’e istediği her şeyi yaptıran ve istediği zaman Suriye topraklarında operasyon düzenleyebilen İsrail, bu imtiyazlarını yeni oluşan statükoda önemli ölçüde kaybedecektir.

Kuşkusuz son gelişmelerden en kazançlı çıkan ise on üç senedir gün yüzü görmeyen, katledilen ve ülkesine giremeyen Suriyelilerle beraber Türkiye olmuştur. Nitekim Türkiye, Mart 2015’te Dera’da olayların başladığı ilk günden itibaren Suriyeli kardeşlerinin yanında olmuş, onlara kapılarını açmış ve misafirperverliğin en güzelini göstermiştir.

Bugün gelinen noktada Türkiye, Suriye’nin bir devlet ve millet olarak yeniden inşasında en büyük rolü üstlenecektir (İnaç, 2004, s. 39). Başından beri Birleşmiş Milletlerin 2254 sayılı kararını destekleyen, her kesimi kucaklayan bir geçiş hükümetinin riyasetinde Anayasa ve seçimleri tavsiye eden Türkiye, kendini tehdit eden terör örgütlerinden de behemehâl kurutulacaktır (İnaç, 2025b, s. 142). Yakında Türkçe konuşan ve Türk kültürüyle hemhal olmuş ve ordusu Türkiye’nin eğitip donattığı Suriye Milli Ordusundan müteşekkil bir komşu devlet, Türkiye’nin Ortadoğu’ya açılan güçlü bir kapısı olacaktır. Unutulmamalıdır ki, Suriye’ye hâkim olan Ortadoğu’ya hâkim olur.

Suriye’de iç savaş sonrası dönemde şekillenen yeni yönetim, bölgesel dinamikler açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte Suriye’nin komşu ülkelerle ilişkileri, bölgesel güvenlik ve istikrar ile uluslararası aktörlerin rolü, yeni yönetimin politikalarını ve bölgedeki genel durumu belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Gündoğdu, 2024, s.235).

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş, ülkenin toplumsal ve siyasi yapısında derin değişimlere yol açmıştır. Çok etnik ve çok dinli bir yapıya sahip olan Suriye’de, bu çeşitliliğin ülkenin siyasi tarihine ve iç savaşın dinamiklerine etkisi önemli bir tartışma konusudur (İnaç, 2005a, s.29). Savaşın başlangıcında demokratik dönüşüm talepleri ön plandayken, süreç içerisinde mezhepsel ve etnik ayrışmalar belirginleşmiştir (Akkan, 2018, s.124) Bu durum,

savaşın başlangıcında demokratik dönüşüm beklentilerinin, ilerleyen safhalarda mezhep savaşına dayalı bir propagandaya dönüşmesine neden olmuştur (Bınarcı, 2024, s.305).

3. YENİ SURIYE HÜKÜMETİ VE TÜRKİYE’NİN GÜVENLİK PROBLEMİ

Öncelikle Türkiye, Suriye’nin toprak bütünlüğünü savunmaktadır. Türkiye’ye göre Suriye egemen, bağımsız ve üniter karakterde bir devlet olmalıdır. Son dönemlerde İsrail ABD’nin de desteğini alarak, ülkenin kuzeyinde Suriye PKK’sı olarak adlandırabileceğimiz SDG/YPG’yi bağımsız bir devlet olmaya yönlendirmektedir. Öyle ki bu yapı, Ahmed Şara ve Mazlum Abdi arasında 10 Mart 2025 tarihinde imzalanan Mutabakat Zaptına uymamış, Barzani güçleriyle birlikte Kürt Kongresi toplamıştır. Amaçlanan şey, Irak’ın kuzeyiyle Suriye’nin kuzeyini birleştiren bir terör devleti kurmaktır (Tolmaç, 2025). Fransa da bu bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına ve tüm ayrılıkçı hareketlere açıkça destek vermektedir. Bu durum Türkiye’de başlatılan “Terörsüz Türkiye, Terörsüz Bölge” politikasına aykırıdır. İsrail Suriye’nin güneyinde Süveyda, Kuneytra ve Dara’da Dürzi grupları kendine bağlamak ve sınırları etrafında tampon bölgeler oluşturmak niyetindedir. Benzer bir biçimde İsrail, Tartus ve Lazkiye’de bir Nusayri devleti kurarak parçalanmış ve istikrarsız bir Suriye inşa etmeye çalışmaktadır (Şeker, 2023).

İsrail ile Türkiye arasında Suriye üzerinden bir çatışma ihtimali her geçen daha da artmaktadır. Zira Türkiye’nin üs kurmaya hazırlandığı Tedmür İsrail tarafından bombalanmıştır (Süvari &salih, 2022, s.98). Bununla yetinmeyen İsrail, Esed döneminden kalma mühimmat ve savaş gereçlerini yok etmiştir. Türkiye bir an önce Suriye’deki kırmızı çizgisini ortaya koymalıdır. Böylelikle İsrail’in bölgedeki manevra alanı daraltılmış olacaktır. İsrail, Türkiye’nin orta kısmında ve güneyinde hiçbir faaliyet yürütmesine imkân tanımamaktadır. İsrail Suriye’yi nüfuz alanlarına bölerek kendi belirlediği bölgeye kimseyi sokmak istememektedir. Bu durum Suriye’yi federal, ademi merkezîyetçi ve zayıf bir devlet haline dönüştürecektir (Semin, 2024, s. 471). Türkiye’nin özellikle SDG’ye operasyon ihtimali her geçen gün artmaktadır. Ancak Türkiye Suriye’nin bağımsızlığını korumak ve yeni hükümetin meşruiyetine hâlel getirmemek için bu operasyonu birlikte yapmayı teklif edecektir.

Temmuz ayında yaşanan Dürzi kalkışmasından sonra Suriye, Türkiye’den destek talep etmişti. Bu kapsamda 14 Ağustos 2025 tarihinde Türkiye ve Suriye savunma bakanları bir savunma anlaşmasına imza attılar. Bu anlaşmaya göre Türkiye Suriye’ye silah, askeri teçhizat ve lojistik destek sağlayacak ve Suriye ordusunun teşkili ve savunma kabiliyetinin güçlendirilmesi için eğitim ve danışmanlık hizmeti verecektir. Ancak Suriye’nin güvenliğinin

temini için bu adım yeterli değildir. Bir an önce kapsamlı bir savunma ve askeri işbirliği anlaşmasına ve Türkiye'nin Suriye'de üsler kurmasına izin verecek bir anlaşmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun ötesinde deniz sınırlarını belirleyen bir mutabakat zaptı da bir an önce imzalanmalıdır.

Yeni Suriye hükümeti kurulduğu günden itibaren bölgesinde çok iyi ilişkiler geliştirerek ekonomik gelişme ve yatırımlar için uygun bir zemin oluşturmaya başladı. ABD ve Avrupa ile kapsamlı ilişkiler kuruldu. Devletin tanınması sağlandı. Bu bağlamda Ahmed Şara'nın Eylül ayında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Zirvesine katılımı oldukça önemlidir. Ancak yatırımların artması için devletin güvenlik ve istikrarı tüm bölgelere yayması ve ülkenin tüm bölgelerinde mutlak hâkimiyet sağlaması gerekmektedir (Kadıoğlu, 2020, s. 2211). Ne yazık ki İsrail'in Suriye'yi bölme ve kuzey, güney ve batıda küçük devletçikler kurma planı istikrarı ifsat etmektedir. Nihai çözüm, etnik dini ve mezhepsel ayrımları ortadan kaldırarak Suriye kimliği etrafında ortak ve kapsayıcı bir Anayasa yapmaktır. Türkiye, Suriye'de elektriğin tüm bölgelere ulaştırılması için yatırımları mevcuttur. Bunun yanı sıra Azerbaycan gazını Suriye'yle buluşturan Türkiye, özellikle operasyonla elinde tuttuğu bölgelerde istihdam yaratıcı pek çok yatırım gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere Körfez ülkelerini ve Arap devletlerini Suriye'de yatırım yapmaya teşvik etmekte ve Suriye'nin uluslararası camiada tanınırlığını artırmak için çok ciddi faaliyetler yürütmektedir.

4. İSRAİL'İN SURİYE TASAVVURU

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin Suriye'nin parçalanmasına izin vermeyeceğini açıkladı. Suriye'nin mevcut istikrarsızlığı, güneydeki kavşak konumu ve fiilî devlet otoritesinin çöküşü dikkate alındığında, Türkiye açısından böyle bir istikrar stratejisi oldukça gerçekçi bir karakter taşımaktadır. Bu durum Türkiye için kendi bünyesinde hem riskler ve hem de çelişkiler yaratmaktadır. Türkiye, Suriye'deki durumu istikrarın korunması ve birliğini sürdürmesi açısından kritik bir mesele olarak görüyor. İsrail'in umduğu gibi Suriye'nin bölünmesi, parçalanması veya özel statülü, adem-i merkezîyetçi yapılara dönüşmesi, Türkiye'deki Kürtleri temsil ettiğini iddia eden PKK açısından son derece olumsuz olurdu (İnaç, 2022, s. 220). Böyle bir gelişme, terörden arındırılmış bir bölge oluşturma ve bölgeyi normalleştirme çabalarını ciddi biçimde baltalardı. Bu nedenle Türkiye, buna asla izin vermeyecektir. Şimdiye kadar Türkiye iki temel nedenle stratejik sabır göstermiştir. Birincisi, doğrudan müdahale etmek yerine 8 Aralık 2024'te Ahmed el-Şara liderliğinde kurulan geçici hükümeti ve mevcut devlet kurumlarını desteklemeyi tercih etmiştir. İkincisi, Erdoğan ile

Trump arasındaki yakın ilişkiler nedeniyle Türkiye, hedeflerini uluslararası sistemle ve ABD ile eşgüdüm içinde sürdürmek amacıyla sabır göstermiştir.

Ancak şimdi, malum olduğu üzere İsrail, özellikle Dürziler aracılığıyla güneyde ayrılıkçı bir süreci başlatmıştır (İnaç, 2021, s. 114). Bu hareket kuzeydoğuya, PKK/YPG'nin faaliyet gösterdiği -ki biz çalışmamızda bu terörist örgütlenmeye “Suriye PKK’sı” demeyi tercih ediyoruz - “Rojava” olarak bilinen bölgeye doğru yayılmaya başladığında, bu bütünleşmenin 10 Mart Anlaşması’yla çeliştiği açıkça ortaya çıkmıştır. Dünden itibaren Türkiye sahadaki pozisyonlarını güçlendirmeye başlamış ve yeni bir operasyonun hazırlıklarına dair gözle görülür işaretler ortaya çıkmıştır. Türkiye, bu çelişkilerin sürmesine izin vermeyecektir. Diplomasi ve müzakere yollarının tümü tükendikten sonra, askeri gücü son çare olarak kullanma hakkını saklı tutmaktadır. Gelişmeler operasyon ihtimalini gün be gün daha da artırmaktadır. ABD ve İsrail’le yapılan görüşmeler akamete uğramıştır ve Suriye PKK’sının tamamen ilga ve feshedilmesi için Türkiye’nin kuzeydoğu Suriye’de askeri bir operasyon başlatması yakında mümkün görünüyor.

5. ARAP ÜLKELERİNİN SURİYE PKK’SINA BAKIŞI

Türkiye’nin ve diğer Arap ülkelerinin bu gelişmelere yönelik mevcut tepkisini analiz etmek ve Ankara’nın bu krizi bölgede diplomatik inisiyatifi yeniden kazanmak için kullandığı iddialarına cevap vermek gerekirse, bölgesel aktörlerin tutumlarını dikkatler gözlemlemek gerekmektedir. Özellikle PKK, YPG ve PYD’nin Suriye Demokratik Güçleri (SDG) şemsiyesi altında faaliyet gösterdiği kuzeydoğu Suriye’de, İsrail’den sonra en etkili bölgesel devlet Suudi Arabistan’dır. Yaygın kanaatin aksine, bu bölgenin nüfusu ağırlıklı olarak Kürt değil, büyük oranda Bedevi Araplardır. Bu da bu örgütlerin ya da onların çatısı altındaki silahlı grupların önemli bir kısmının Suudi Arabistan’ın etkisi altındaki Bedevi Araplardan oluştuğu anlamına gelir. Ne yazık ki Suudi Arabistan bu konuda Türkiye ile yakın iş birliği yapmamaktadır. Eğer Suudi Arabistan’la Suriye PKK’sını durdurmak ve Suriye’nin üniter karakterini korumak konusunda bir işbirliği imkânı yaratılabilseydi, bu Arap Bedevileri örgütten ayırmak çok daha kolay olurdu.

Diğer yandan, Suriye’nin yeniden inşasını finanse eden başlıca ülkeler Suudi Arabistan ve onunla birlikte Birleşik Arap Emirlikleri’dir. Ortadoğu’nun bir diğer petrol zengini ve nüfuz sahibi ülkesi olan BAE, İsrail ve ABD ile uyumlu politikalar izlemiştir ve hala bu şer eksenin yörüngesine paralel bir siyaset izlemeye devam etmektedir. Bu durum da Türkiye’nin konumunu kolaylaştırmamaktadır. Her ne kadar söylem düzeyinde Suriye’nin toprak bütünlüğünü destekleseler de pratikte İsrail ve ABD ile aynı çizgide kalarak bölünmeyi kabul

edilebilir bir seçenek olarak görmektedirler. Sonuç olarak Türkiye, Katar dışında bölgede ciddi bir destek bulamamaktadır. Ayrıca yaşadığı ekonomik kriz, Suriye'ye daha fazla yardım sağlamasını da zorlaştırmaktadır. Azerbaycan doğalgazının bölgeye ulaştırılması ve Suriye'de kullanılması Türkiye'ye önemli bir prestij kazandırmıştır. Ancak mevcut koşullarda Türkiye askeri bir operasyon düzenler ve bu terör örgütünü kesin biçimde tasfiye etmeyi başarabilirse, kuşkusuz Suriye meselesinde etkisi ve konumu çok daha fazla güçlenecektir.

6. SURİYE BAĞLAMINDA TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

Tüm bunlarla birlikte Türkiye, Suriye'deki yerel topluluk çatışmalarına müdahil olmama konusunda hassasiyet göstermektedir. Sınırında yeni bir sıcak çatışma bölgesine çekilme riskine karşı Türkiye, stratejik sabır ilkesine göre harekete geçmekten kaçınmıştır. Muhtemel bir operasyona ciddi bir hazırlık içinde bulunan Türkiye, esas olarak el-Şara hükümetine saygı ve Suriye'nin bağımsızlığını, egemenliğini koruma arzusuyla bu yerel çatışmalara müdahil olmamayı tercih etti. Ancak el-Şara'nın güçleri şu anda bu yerel toplulukları kontrol edecek kadar güçlü değil ve beklendiği üzere ABD de müzakerelerde olumlu bir yanıt vermedi. Bu nedenle Türkiye fiilen açık bir silahlı çatışmanın eşiğine gelmiştir ve söz konusu çatışma potansiyelinin tırmanma riski hâlâ mevcut durumdadır.

Suriye'deki İsrail saldırıları ve Dürzilerin korunması bahanesiyle yayılmacı ve şiddet yanlısı bir siyaset izleyen İsrail'i eleştirirken Ankara, doğrudan bir çatışmaya sürüklenmemek için nasıl bir denge kuruyor? Şu ana kadar Türkiye taraf olmaktan kaçındı; bölgesel bir çatışmayı önlemek için pasif bir tutum ve stratejik sabır sergiledi. Ancak bu sabrın artık sürdürülebileceğini hususunda tüm diplomatik gözlemciler kuşku duymaya başlamış durumdadırlar. Zira İsrail bölgede hegemon bir güç gibi hareket etmekte ve Suriye'ye istediği gibi müdahalede bulunma hakkını kendinde görmektedir. Dürziler, Kürtler ve PKK üzerinde etkisini artırarak Suriye'yi parçalamaya çalışan İsrail'in emperyalist tutumuna Türkiye artık misliyle mukabelede bulunmak niyetini izhar etmektedir. Bu nedenle askeri bir operasyonun yakında gündeme gelmesi muhtemel ve Türkiye bugüne kadar izlediği denge politikasını terk etmek zorunda kalabilir.

Bu bağlamda Türkiye, Suriyeli mültecilerin dönüşü ve Suriye'de ulus-devletin inşası sürecinde aktif rol üstlenmek arayışındadır. Temelde Türkiye, mültecilerin mümkün olan en kısa sürede Suriye'ye dönmesini istiyor. Asıl hedef, yeni devlet yapısı çerçevesinde bu vatandaşların yurt dışında edindikleri deneyimleri ülkelerine kazandırarak katkı sunmalarını sağlamaktır. Ancak gönüllü, güvenli ve onurlu geri dönüş sürecinin önünde ciddi engeller bulunmaktadır. Öncelikle, Suriye'de gerçek güvenlik hâlâ tesis edilememiştir ve el-Şara

hükümeti tüm gruplar üzerinde tam kontrole sahip değildir. Ayrıca dönen mültecilerin evlerini ve topraklarını sağlam bulacaklarına dair bir güvence yoktur. Ülkenin yeniden inşa edilmesi gerekir ki mülteciler barış ve güven içinde yaşayabilsin, istihdam bulabilsin ve insanca bir yaşam sürdürebilsin. Bu da ancak dış yatırım ile mümkün olacaktır.

Buna ilaveten Türkiye, ulus-inşa stratejilerini uygulayarak Suriye’de ulus-devletin tesisini mümkün hale getirmeye çalışmaktadır. Öncelikle hükümetin sınırlarını güvence altına alması, tüm topraklarında mutlak bir egemenlik kurması Türkiye’nin en büyük arzusudur. Egemenlik tesis edilir edilmez devleti ayakta tutacak kurumlar peyderpey ihdas edilmelidir. Tek bir devletin yanı sıra tek bir ordunun modern manada eğitilmesi ve donatılması hususu aciliyet kesp etmektedir. Yargı organlarıyla birlikte üst mahkemelerin hayat geçirilmesi, vergi sisteminin aktif hale getirilmesi, sınır ve gümrüklerde mutlak kontrolün sağlanması bu bakımından öncelikli parametreler arasında yer almaktadır. Adil ve hakkani bir biçimde yapılacak seçimlerin akabinde kapsayıcı olmakla beraber tek bir üst kimlikte Suriye vatandaşlığını tanzim eden bütünleştirici bir Anayasa duyulan ihtiyaç aşîkârdır.

7. SONUÇ

Türkiye’nin Suriye cephesindeki faaliyetleri, Filistin meselesindeki rolü ve İsrail’le yaşadığı gerilimler göz önünde bulundurulduğunda, Arap dünyası ve Batı nezdindeki itibarını gittikçe artmaktadır. Mevcut durumda İran, Suudi Arabistan ve Mısır’la bölgesel nüfuz rekabetine sürüklenme riski taşıyan Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın özellikle Oval Ofis’te Trump ile yaptığı görüşme ve bu görüşmedeki kabul şekli sonrasında, Orta Doğu’daki etkisi önemli ölçüde artmıştır. Başlangıçta Türkiye bazı siyasi meselelerde, özellikle Suriye konusunda, pozisyonlarını kabul ettirmekte zorlanıyordu; ancak bu görüşme, bu hedeflere ulaşma umudunu güçlendirdi. Gazze konusunda Müslüman liderlerin yaptığı görüşmelerin arka planında, Erdoğan ve Trump’ın aynı masada oturmuş olması, Erdoğan’ın bölgedeki liderliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda Türkiye, yakın gelecekte Suriye, Gazze ve genel olarak Orta Doğu meselelerinde daha aktif bir rol oynama potansiyeline sahiptir ve bölgesel lider konumuna yükselme ihtimali bulunmaktadır.

Amerika’nın hegemon güç olma iddiasını kaybetmekte olduğu, Ortadoğu’da İsrail saldırganlığının arttığı ve başta Birleşmiş Milletler olmak üzere İkinci Dünya savaşının akabinde kurulan sisteme ait kurumların işlevini yitirmeye yüz tutması yeni bir dünya düzeni arayışını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda Ortadoğu’nun yeni ittifaklar ve güç odakları üzerinden yeniden dizaynı kaçınılmaz görünmektedir. Bu dizaynın en önemli yansıması Suriye’dir. Zira Suriye, etnik, dini ve mezhepsel çeşitliliğiyle mikro bir Ortadoğu

mesabesindedir. En uzun sınıra sahip komşu ülke olması ve kuzeydoğusunda konuşlanan terör örgütünü kontrol edemeyişinden dolayı Suriye'nin yeniden inşası, Türkiye'nin milli güvenlik meselesi haline gelmiştir. Bu bakımdan Suriye'nin üniter bir ulus-devlet olarak istikrarlı bir karaktere sahip olması Türkiye'yi en az Suriyeliler kadar ilgilendirmektedir. Ne var ki İsrail tam tersine federal, bünyesinde özerk devletçikler barından, parçalanmış ve zayıf bir Suriye istemektedir. Bu bağlamda İsrail'le Türkiye arasında İsrail üzerinden sıcak bir çatışma ihtimali gün geçtikçe artmaktadır. Aralık devrimiyle kurulan yeni Suriye devleti her ne kadar Türkiye'ye müzahir bir kimlik tarafından yönetilse de bu yeni devlet henüz kurum ve kuruluşlarıyla kâmil manada tesis edilememiştir.

KAYNAKLAR

- Akkan, İ. (2018). Turkey-Syria relations: Between enmity and amity. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*, 15(57), 121–125.
- Budak, A. (2019). Osmanlı modernleşmesi gazetecilik ve edebiyat. Bilge Kültür Sanat.
- Bınarcı, B. (2024). Stratejik ortam ve tehdit tanımlamaları çerçevesinde Türkiye'nin Suriye politikası (2002–2014). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (80), 283–308.
- Delanty, G. (2005). Avrupa'nın icadı (H. İnaç, Trans.). Adres Yayınları (Original work published 1995).
- Gökçe, Ö. T. (2021). Arap Baharı'nın bir varyantı olarak Suriye iç savaşı ve Esad rejiminin ayakta kalma nedenleri (2011–2014). *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 24–51.
- Gül, H. (2018). Suriye'nin zayıf devlet süreci. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(69), 408–415.
- Gündoğdu, Ü. G. (2024). Suriye iç savaşı döneminde Türk dış politikasında Türkmenler. *Avrasya Dosyası*, 14(2), 231–250.
- Haviland, W. A. (2002). Kültürel antropoloji (H. İnaç and S. Çiftçi, Trans.). Kaknüs Yayınları (Original work published 1997).
- İnaç, H., & Kına, B. (2024). Ortadoğu edebiyatında siyaset. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14, 225–235.

- İnaç, H., & Kına, B. (2025). Suriye'nin ulus devlet inşasının sosyopolitik analizi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 8(1), 22–43.
- İnaç, H. (2003). Makro Toplumsal Kuramlar Açısından Postmodernizm. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 341-351
- İnaç, H. (2004). Identity problems of Turkey during the European Union Integration Process. *Journal of Economic and Social Research*, 6(2), 33-62.
- İnaç, H. (2005a). Faşizmin ve sosyalizmin sosyo-politik kökenleri: Marx- Pareto Mukayesesi. Bursa: Ekin Yayınları.
- İnaç, H. (2005b) Türkiye'nin Kimlik Problemleri: Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecinde. Ankara: Adres Yayınları
- İnaç, H. (2007). Rethinking Democracy and Governance in the EU. *Journal of Academic Studies*, 9(32), 1-31.
- İnaç, H. (2021). Uluslararası Güvenlik, Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, H. (2022). New world order in post-pandemic process and Turkey. In A. S. İkiz (Ed.), *Turkey and the post-pandemic world order* (p. 199-225). Lexington Books.
- Kadıoğlu, İ. A. (2020). Suriye iç savaşı ve Türkiye: Çatışma, güvenlik ve sığınma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2179–2213.
- Semin, A. (2024). Arap Baharı sonrası İran-Suriye ilişkilerinde pragmatik dönüşüm. *Akademik Hassasiyetler*, 11(26), 467–485.
- Süvari, K., & Salihi, E. (2022). Suriye krizinde İsrail'in güvenlik politikaları: Tehditler ve fırsatlar. *Uluslararası Stratejik Boyut Dergisi*, 2(2), 92–105.
- Şeker, S. (2023). *Savaştan günümüze Türkiye'nin Suriye politikası: Değişim ve devamlılık (2011–2022)* [Yüksek lisans tezi, ... Üniversitesi].
- Tolmaç, S. (2025, Ocak 24). Türkiye ve Suriye arasındaki ticari ilişkilerde yol haritası belirlendi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-ve-suriye-arasindaki-ticari-iliskilerde-yol-haritasi-belirlendi/3461230>